

*Н.В Букіна, канд. філол. наук,
(Національний авіаційний університет, Україна)*

Специфіка висвітлення російсько-української війни на медіакритичних онлайн-ресурсах

У статті аналізуються українські медіакритичні інтернет-ресурси. Визначається їх роль в формуванні вітчизняного медіапростору під час повномасштабної війни Росії проти України.

Медіакритика як галузь журналістики включає в себе широке коло питань для обговорення науковцями. Ця критика є емпіричною золотою жилою для вчених, які цікавляться роллю ЗМІ в суспільстві та культурі. Але поле величезне, а характер і якість критики настільки різноманітні, що робить будь-які спроби скласти її мапу чи визначити її в загальному вигляді проблематично [1]. Особливо, враховуючи стрімкий розвиток Інтернет-комунікації та новітніх технологій, що забарвлює медіапростір новими темами та суб'єктами дискусій. Попри це, безперечно, медіакритика є свого роду кодифікатором норм у професійній журналістиці, адже стежить і впроваджує в журналістську діяльність загальноєвропейські та національні правові й етичні стандарти журналістики. Як вказує Д. Черуйот, медіакритика важлива для трансформації медіа, щоб вони належним чином виконували свою суспільну функцію щодо демократії [2]. Медіакритика зберігає культурні цінності, виховує медіаграмотність у населення, орієнтує на соціальну відповідальність, піклується про медіабезпеку вітчизняного інформаційного простору тощо.

В Україні в останні роки медіакритика та медіакритичний дискурс набули широкого розросту. З'явилися нові установи, онлайн-ресурси, скеровані на розвиток медіаосвіти, медіабезпеки, боротьби з фейками та дезінформацією тощо.

В умовах російсько-української війни роль вітчизняної медіакритики для журналістики і суспільства надзвичайно важлива. Адже ЗМІ і далі залишаються одним із найбільш потужних «каналів» трансляції настроїв та упереджень громадськості, її реакції на ті події, які відбуваються в країні та світі. Важко переоцінити той вплив, який мають результати журналістської роботи на аудиторію [3].

Відповідно, важливо розуміти, як українські онлайн-ресурси з медіакритики реагують на російську військову агресію в Україні та її відображують.

Одним із найвпливовіших медіакритичних ресурсів є поліфункціональна платформа Detector.media (ГО «Детектор медіа»), під егідою шеф-редакторки Наталії Лигачової. Багато років команда журналістів «Детектор медіа» досліджує, аналізує та створює контент про найважливіші події в сучасному медіапросторі. Як вказано на сайті, три головні складові їх місії — покращення якості українських медіа, підвищення медіаграмотності українського суспільства та протидія дезінформації та пропаганді [4]. Тож на порталі, що

об'єднав такі проєкти, як MediaSapiens, «МедіаДрайвер», «Новинна грамотність», NewsBoard, «ДМ Суспільного», «ДМ ЗМІ для змін» тощо публікуються матеріали для реалізації цієї мети. Оновлення інформації відбувається щоденно. З початком російсько-української війни більшість контенту (замітки, огляди, статті, інтерв'ю) присвячена цій або ж навколівійськовій тематиці. Також на порталі («ДМ ЗМІ для змін», MediaSapiens тощо) наявні перехресні рубрики «Маніпуляції в медіа», «Кібербезпека», «Дезінформація», «Русский_фейк_іді_на***», орієнтовані на захист медіакористувачів та українського інфопростору в цілому від неправдивих даних. Слід зазначити, що веб-ресурс завжди відрізнявся прозорістю і чіткою позицією щодо російської пропаганди та маніпуляцій в Україні. Як контрдію російській пропагандистській діяльності команда «Детектор медіа» ще у 2017 р. розробила «Індекс інформаційного впливу Кремля», мета якого — оцінити рівень впливу російської пропаганди на українські медіа [4]. Наразі «Детектор медіа» фіксує і документує Кремльовську дезінформацію навколо військового наступу на Україну [4]. Наприклад, станом на 6.09.2022 (194 день повномасштабної війни Росії проти України) редакція «Детектор медіа» зафіксувала 807 фейків, 256 маніпуляцій, 176 меседжів, 152 викриття [4].

Наступне поважне видання із медіакритики — «Медіакритика», яке має друковану і онлайн-версії (сайт Mediakrytyka). Очолує часопис відомий науковець Борис Потятиник. Слоган видання — «Змінимо медіа на краще» яскраво інформує про ідейний характер публікацій, серед яких завжди були цікаві та якісні тексти, скеровані на підвищення рівня медіаграмотності та медіакультури професіоналів зі сфери медіа та всіх зацікавлених. Контент оновлюється регулярно. На сайті наявні рубрики «Фальсифікація, містифікація», «Маніпуляція, пропаганда», «Агресія і тривога», «Свобода і цензура» тощо. Часопис активно реагує відповідними матеріалами на вторгнення Росії з загарбницькими намірами на українську територію. Серед актуальних публікацій: «Карти, боти й пошук людей – як журналісти й урядові структури використовують відкриті дані під час воєнного стану» Яни Шекеряк, ««Новояз» в російських ЗМІ: як пропаганда змінює значення слів» про мову ворожнечі в період війни Ярослава Бендрія, «Войовниця, волонтерка, активістка: як змінився образ жінки в російсько-українських медіа після повномасштабного російського вторгнення (студентське дослідження)» про гендерні стереотипи Марії Примич, «Моніторинг соцмереж. Екологія» Бориса Потятиника щодо впливу російської агресії на екологію тощо.

Ще одним вагомим інтернет-ресурсом в галузі медіакритики, створеним задля сприяння розвитку суспільно-відповідальної журналістики та підвищення медіаграмотності населення заради успішного сталого розвитку України на засадах європейських цінностей [6], можна назвати сайт ІМІ (Інституту масової інформації). На сайті, який оновлюється щоденно, розміщуються останні новини щодо ситуації в Україні та світі, соціологічні дослідження з журналістської тематики, матеріали, які допомагають журналістам підвищувати рівень медіаосвіти, орієнтуватися в галузі права, стандартів професійної журналістики, гендерного балансу тощо. З 24.02.22 р. онлайн-ресурс запровадив рубрику «Медійні злочини Росії у війні проти України», де фіксуються факти

про злочини Російської Федерації проти українських медійників з моменту початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Також редакція ІМІ підтримує своїх українських та іноземних колег, безкоштовно надаючи в оренду броньжилети та шоломи для роботи в зоні бойових дій, інформацію про що спостерігаємо в рубриці «Захисне обладнання».

Отже, українські онлайн-ресурси з медіакритики беруть активну участь в інформаційній підтримці України під час російсько-української війни, тим самим сприяючи медіаосвіті населення, збереженню національної гідності, захисту національного інтересу України всередині держави та на міжнародній арені.

Список літератури

1. Holt K., Krogh von T. The citizen as media critic in periods of media change. *Observatorio (OBS*) Journal*, vol.4 – no 4 . 2010, 287-306 pp.
2. Cheruiyot D. Comparing Risks to Journalism: Media Criticism in the Digital Hate. *Journalism Practice*, Volume 12, 2018.
3. Моргун А. Війна Росії проти України: тенденції конфліктного дискурсу в сучасних українських ЗМІ.К: Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. Випуск 3-4(83-84). 2016, 354 с.
4. Сайт «Детектор медіа». URL: <https://ms.detector.media/>
5. Сайт «Медіакритика». URL: <https://www.mediakrytyka.info/>
6. Сайт Інституту масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/legal-clarifications>